

A Magyar és a többi közép-európai országok fatereskedelmi szokványai

Irta: Dr. Fazekas Ferenc

(Folytatás.)

„KALO“ — „MANKO“ — „BESZÁRADÁS“ — „CSÖKKENÉS“.

Budapesti szokvány.

Nem tartalmazza.

Bécsi szokvány.

A szállítás tartama alatt az árunak természetes beszáradását — a tömegnek elkerülhetetlen kisebbedését —, továbbá az illető szállítóvállalatok szabályzata szerint sohasem kifogásolható hiányt a szerződő fél viseli, akihez a szállítmányok veszélye tartozik.

„HAJÓKÁR — „HAVARIA“.

Budapesti szokvány.

Nem tárgyalja. Tudjuk azonban, hogy kötlevélszerkesztéskor a szokásos kereskedelmi kifejezések használata, mint fob, cif, etc. már megszabják, hogy a viziszállítás alatt az árut érhető károsulások kinek a terhére mennek. Kötlevélnél a minden eshetőségre gondoló, hiánytalanul tökéletes megszövegezés a legjobb védekező eszköz minden későbbi káros meglepetés ellen.

Leggyakoribb megoldás, hogy azon fél, akinek veszélyére a szállítás folyik, hajókárok ellenében a szállítmányt megfelelően behiztosítja valamelyik biztosítóintézetnél. Ilyen esetben elindulástól megérkezésig a szállítmányt útközben érő mindennemű hajókárért, mint hajótörés, megfeneklés, zátonyrajutás, elmerülés, összeütközés, villámcsapás, tűzkár, jégzajlás, rablás, vízbedőlés stb. — mindezen károkért a biztosítóintézet kártalanítást nyújt a behiztosított összegek erejéig a hajókárt szenvedett félnek.

Bécsi szokvány.

Az árunak ükőzbeni megkárosulása annak az ügyletkötő félnek a terhére történik, aki a szállításnak veszélyét viselni tartozik.

Bizonyos áruknak a szállítás tartama alatt előállott elkerülhetetlen természetes megromlása nem számít havariaként.

Amennyiben a vevő — jöllehet az áru az ő veszélyére szállítatik — a havariának veszélyét feltételei között előzetesen kifejezetten elhárította magától, ez esetben jogosítva van az árunak azon részét, amely havariát szenvedett — a kötésből kikapcsoltnak tekinteni.

Ha az árunak minőségi megromlását olyan hiba okozta, amely az árut a szerződéssel ellentétben már a feladásnál érte, ily esetben ezen havaria — minden körülmények között — eladó által viselendő.

MAGASABB ERŐHATALOM.

Budapesti szokvány.

Nem fordulnak elő idevonatkozó előírások az 1926-ban megjelent legújabb fakereskedelmi szokványok között. A régebbi, még 1911-ben kiadott határozmányokban, a tűzifa tárgyalásánál találunk vis major eseteivel kapcsolatos előírásokat is. Ezek a következők:

Erőhatalom az eladót feloldja a szállítási határidő pontos betartása alól; ha az erőhatalom következtében az áru elpusztult, a szerződés megszűnik.

Az elemi csapásokon kívül erőhatalomnak tekintetik vasúti áru szállításánál vagonhiány, viziáru szállításánál pedig a rakodón 13 wm-re való rakodást meg nem engedő vízállás, járvány, közigazgatási zár, sztrájk, valamint olyan előre nem látott akadályok, amelyek a rendes üzleti kezelést lehetetlenné teszik.

Erőhatalom feljogosítja eladót, hogy a szállítási határidőt a vis major által okozott késedelem tartamával meghosszab-

bíthassa, tartozik azonban a vevőt az erőhatalom beálltáról — mihelyt ez a rendes üzleti kezelés mellett lehetséges — értesíteni.

Ha az ekként meghosszabbított határidő mindazonáltal téli időnyben — szeptembertől ápriliséig — szállítandó fánál áprilisé végét túlhaladja, vevő az áprilisé utánra eső árumennyiséget átvételétől is elállhat, ha ezen szándékát az eladóval az erőhatalom megszűnéséről nyert értesülést követő nyolc napon belül közli.

Ha az eladó az általa termelt áruból ugyanazon időben egyszerre több vevőnek köteles szállítani s erőhatalom folytán a vevők részére eladott egész árumennyiséget el nem szállítható, az eladó jogosítva van az egyes vevők részére szállítandó mennyiséget a meglévő áru mennyiségéhez és a rendelkezésére álló szállítási eszközökhöz arányosan csökkenteni.

Bécsi szokvány.

Ha a szolgáltatásnak rendes időben való teljesítését magasabb erőhatalom akadályozza, ez esetben a teljesítési határidők a magasabb erőhatalom által felidézett akadályok tartamával meghosszabbíthatnak.

Magasabb erőhatalomnak tekintendő az is, ha a szállításra kötelezett által rendes kereskedői gondossággal kért megfelelő szállítóeszközöket a szállítási vállalat nem bocsátja rendelkezésre.

Az a szerződő fél, aki a teljesítési határidők meghosszabbítását magasabb erőhatalomra hivatkozással igénybe óhajtja venni, tartozik ezen szándékát a másik szerződő féllel közölni, még olyan időpontban belül, amelyben a bekövetkezett magasabb erőhatalom kihatása a teljesítendő kötésre kétségtelenül felismerhető és megállapítható volt. Amennyiben azonban ezen bejelentést elmulasztja, — magasabb erőhatalom közbejöttére már nem hivatkozhatik.

FORGALMI AKADÁLYOK.

Budapesti szokvány.

Nem foglalkozik ezen tárgykörrel.

Bécsi szokvány.

Amennyiben eladó kötelezve van az árut vasúton, vagy hajón elküldeni és a szállító vállalat a küldeményt nem veszi át forgalmi akadályok miatt, térben vagy szállító alkalmatlanságokban való hiányok miatt, ilyen esetekben eladó — késedelem nélkül — tartozik vevőt a forgalmi akadályok felléptéről értesíteni. Vevő az árunak megküldését ilyenkor kívánhatja eladótól más-milyen, rendelkezésre álló egyéb szállítóeszközök útján vagy bármely más utak- és eszközök igénybevételével is, — azonban csakis az ekkor előállott többletköltségek megtérítése ellenében. Ha azonban vevő ilyesmit külön nem kíván, — ez esetben eladónak nemcsak joga, de kötelessége az árut a szállítási határidőn túl is megküldeni.

A hátralékos szállítások a forgalmi akadályok megszűnése után azonnal megkezdendők.

SZÁLLÍTÁSI KÖTELEZETTSÉG SZÁLLÍTÁSOK KÖZBENI KÁROSULÁSOK VAGY ELTŰNÉSEK ESETÉN.

Budapesti szokvány.

Nem tárgyalja.

Bécsi szokvány.

Amennyiben az áru szállítása eladó kockázatára történik, ez esetben nem szűnik meg eladó szállítási kötelezettsége szárazföldi vagy vízi szállítások közben a küldeményt ért teljes vagy részleges veszteségek vagy károk esetén még akkor sem, ha a szállítási eszköz a kötleveiben meg is neveztetett. Vevőnek továbbra is fennmarad a joga, hogy — bizonyos megfelelő pótszállítási határidő közbeiktatása útján — a szerződés tényleges teljesítéséhez ragaszkodhassék.

Amennyiben azonban „szerencsés megérkezés“ esete fenn- tartatott vagy megállapodás köttetett, hogy az áru vevő veszé- lyére küldetik, — ily esetekben eladó nem kötelezhető pótszállí- tásra.

Prágai szokvány.

A prágai szokványok a jogi következmények szempontjából semmi különbséget nem tesznek a között, hogy az idejében való szállítás magasabb erőhatalom folytán csak egyelőre akadályoz- tatik, vagy pedig, hogy a szerződés teljesítése teljesen lehetet- lenné is válik.

Ugyanezen szokványok szerint — amennyiben magasabb erőhatalom következtében a termelés, a kifuvarozás vagy az el- szállítás teljes egészében vagy csak határidőre is, lehetetlenné válik, — ez esetben eladó legkésőbb nyolc napon belül (sőt azon- nali ügyleteknél 24 órán belül) mikor eladó ezen akadályozó körülményről tudomást szerzett, — tartozik ezen tényt vevőnek bejelenteni. Vevő köteles ilyenkor a szállítás lehetővé tétele cél- jából megfelelő póthatáridőt engedélyezni. Ezen póthatáridő egyébként azon célból is tűzetik ki, hogy esetleg egy másik termelési területről hasonló értékű áru hasonló paritásban pót- lásul szállítható legyen. Ha pedig az utánszállítás ezen határidőn belül sem történik meg, — vevő jogosítva van a megfelelő ezen mennyiség szállítását törölni (stornírozni).

Rövid határidős kötéseknel, — vagyis olyanoknál, amelyek azonnali vagy 14 napos határidőn belüli szállításokat írnak elő, — vevő nem köteles póthatáridőt engedélyezni, hanem jogosítva van a kötetést azonnal felbontani és szükségletét máshonnan fedezni.

Magasabb erőhatalom esetén az erdőbirtokos vagy a ter- melésre jogosított szerződő fél, mint eladó, csak akkor kötelez- hető hasonló értékű árunak a pótszállítására, ha ez saját érde- jéből vagy a tarolási jogokból folyóan részére valóban lehet- séges is.

Hogy sztrájkok, hatóságilag megállapított járványok, üzemi balesetek, vagonhiányok és más magasabb hatalmi tényezők milyen fokig vehetők alapul, erről — vitás esetekben — az ille- tékes bíróság hivatott dönten.

Esseni szokvány.

Amennyiben az áru szállítását vis major akadályozza, ez esetben vevő a késedelmet túrni köteles.

Ha a szállítás ezáltal teljesen lehetetlenné vált, úgy a szerződés megszűntnek tekintendő.

KÉSEDELEM.

Budapesti szokvány.

Nem tárgyalja.

A régebbi, 1911. évben közzétett szokványoknak tüzfára vonatkozó előírásai között találunk azonban a késedelem eseteire érvényes határozmányokat, melyeket, már csak általános tájékozódás céljából is szükségesnek vélünk az alantiakban ismertetni.

Az eladó szállítási, illetve a vevő átvételi késedelme esetén a különbözőzeti ár megállapításánál a következő elvek irányadók:

a) ha a teljesítési helyen nagybani ügyletek köttetnek, úgy ezen ügyleteknél a szerződésbeli áruval hasonló származású és minőségű vagon tüzifa ára, — hajójánál hasonló származású és minőségű vizifa ára, — veendő a számítás alapjául;

b) ha a teljesítési helyen nagybani ügyletek nem köttetnek, de kicsinybani üzletek vannak, a kicsinybani eladás árai irányadók, azonban ölenként 2 aranykorona haszon és a rendszerinti kezelési költség levonásával;

c) ha a teljesítési hely az a) és b) pontok egyike alá sem vonható, vagy csak az eladó, vagy a vevő kötnek ott ügyleteket, a rendeltetési hely irányában a vasúti, illetve a vízi vonalon a teljesítési helyhez legközelebb fekvő azon piac árai irányadók, amely az a) vagy b) pontok alá esik. Ilyen piac nem léteben a rendeltetési helyhez gravitáló más, az a) és b) pontok alá eső piac árai irányadók.

A felek ama joga, hogy az a) és b) vagy c) pontok szerint megállapítandó kárunktól eltérő s igazolható nagyobb kár megértését követelhessék, érintetlenül megmarad.

Kényszer (fedezeti) eladás vagy vétel csakis tőzsdei faalkusz közbenjöttével, lehetőleg a teljesítési helyen s a rendes kereskedő gondosságával történhetik.

Rendelkezésre bocsátott áru beraktározásáért az igazoltan fizetett bérösszeg, saját raktárban elhelyezett áru után az illető községben az elfoglalt helyért szokásos bér fizetendő, az ezen fára fordított rendes kiadások hozzászámításával.

A budapesti áru- és értéktőzsde szabályai között is találunk a gyakorlati élet által jól felhasználható direktivákat a késedelem eseteivel kapcsolatban.

I. Az átadásban vagy az átvételben beállott késedelem esetén a szerződéshez hű fél:

a) követelheti a szerződés teljesítését és a késedelemből eredő kára megtérítését vagy

b) a szerződéstől elállhat, mintha az meg sem kötöttet volna, vagy

c) a késedelemes fél rovására a szerződésbeli áru mennyiségét megveheti, illetőleg eladhatja és tőle a szerződési ár és a magasabb bevásárlási, illetőleg a legcsekélyebb eladási ár közötti különbözetet, valamint egyéb kára megtérítését követelheti, vagy

d) követelheti a teljesítés helyén és idejében a szerződési és az átlagos piaci, illetőleg a tőzsdei ár közt mutatkozó különbözet, valamint egyéb kára megtérítését.

II. Az I. a) ponton alapuló igény csak az esetben érvényesíthető, ha a szerződéshez hű fél a késedelemes felet legkésőbb a késedelem beálltát követő hétköznapon ajánlott levélben értesíti arról, hogy a szerződés teljesítéséhez ragaszkodik.

III. A szerződéshez hű fél, — ha az I. a) ponton alapuló igényét kellő módon fenntartotta, — a teljesítésre egyúttal a késedelem beálltától számított 14 napot meg nem haladó határidőt tűzhet ki.

Ha a késedelemes fél ezen kitűzött határidőn belül, vagy amennyiben ily határidő nem tűzetett ki, a késedelem beálltától számított 14 napon belül sem teljesít, a szerződéshez hű fél, ha a szerződés teljesítéséhez többé nem ragaszkodik, az I. b), c) és d) pontokban felsorolt jogok közül újból választhat.

Tartozik azonban a késedelmes felet ezen választásáról az újabb késedelem beálltát követő hétköznapon ajánlott levélben értesíteni, mert különben csak a teljesítés és a késedelemből eredő kár megtérítése iránti igényét érvényesítheti bírói úton az idevonatkozó V. alatti határidőn belül.

Ha a szerződéshez hű fél az I. b) ponton alapuló igényt a III. alapján érvényesíti, az árkülönbözet meghatározásánál az újabb teljesítési határnapon létező tőzsdei, illetőleg piaci árak irányadók.

IV. Aki a késedelemnek az előzőekben felsorolt következményei tekintetében választási jogát már gyakorolta, választásától — a III. rész második bekezdésében engedett újabb választás esetét kivéve — többé el nem térhet.

V. Az I. a) ponton alapuló igény elenyészik, ha azt a fél szerződésszerű, illetőleg újabb teljesítési határidő lejárataát követő 30 nap alatt bírói úton nem érvényesíti.

VI. Az I. c) és d) pontokon alapuló követelés elenyészik, ha azt a fél a szerződésszerű teljesítési határidő lejárataát követő 90 nap alatt bírói úton nem érvényesíti.

VII. Ha az egyik szerződő fél a teljesítési határidő lejárata előtt kijelenti, hogy teljesíteni nem fog, a szerződéshez hű fél

a) a szerződéstől elállhat, mintha az meg sem kötöttet volna, vagy

b) a másik fél rovására a szerződésbeli áru mennyiségét megveheti, illetőleg eladhatja és tőle a beszerzési ár és a magasabb bevásárlási, illetőleg a csekélyebb eladási ár közti különbséget, valamint egyéb kára megtérítését követelheti, vagy

c) követelheti a teljesítés helyén a szerződési és az átlagos piaci, illetőleg tőzsdei ár közt mutatkozó különbséget, valamint egyéb kára megtérítését.

Tartozik azonban választásáról a másik felet legkésőbb a teljesítés megtagadásának tudomására jutását követő hétköznapon ajánlott levélben értesíteni, mert különben az ügylet továbbra is érvényben marad.

VIII. Ha a vételár fizetése egészben vagy részben az áru átadása előtt teljesítendő és a vevő a fizetés körül késedelmes, az eladó:

a) a szerződéstől elállhat, mintha az meg sem kötöttet volna, vagy

b) a késedelmes fél rovására a szerződésbeli áru mennyiségét eladhatja és tőle a szerződési ár és a csekélyebb eladási ár közti különböztetet, valamint egyéb kára megtérítését követelheti; vagy

c) követelheti a teljesítés helyén a szerződési ár és az átlagos piaci, illetőleg tőzsdei ár közt mutatkozó különbözetet, valamint egyéb kára megtérítését.

Tartozik azonban az eladó arról, hogy az a), b) és c) pontokon alapuló igények valamelyikét kívánja érvényesíteni, — a vevőt ajánlott levélben legkésőbb a késedelem beálltát követő hétköznapon értesíteni, mert különben az ügylet továbbra is érvényben marad és az eladó az áru átadásának, illetőleg átvételének szerződésszerű határnapja előtt csak a vételár fizetését követelheti.

IX. A fedezeti vételt és a kényszereladást, ha az árunak tőzsdei vagy piaci ára van, legkésőbb a késedelem beálltát, illetőleg a III., VII., VIII. esetekben az értesítést követő második hétköznapon a napi árak tekintetbe vételével kell foganatosítani.

Ha az árunak tőzsdei vagy piaci ára nincsen, a kényszereladásnak hiteles személy közbenjöttével haladéktalanul, a fedezeti vételnek szintén haladéktalanul a rendes kereskedő gondosságával kell történnie.

Ezeknek a határozatoknak meg nem tartása esetén a fedezeti vétel, illetőleg a kényszereladás a késedelmes fél rovására történtnek nem tekinthető ugyan, de tőle a szerződési ár és a teljesítés napján, illetőleg a III. alatt meghatározott újabb teljesítési határidő utolsó napján, — a VII. és VIII. eseteiben pedig a szerződési ár és a választásról szóló értesítés napján létezett ár között mutatkozó különbözet megtérítését lehet követelni

A megtörtént fedezeti vételtől, illetőleg kényszereladásról a késedelmes felet kártérítés kötelezettsége mellett haladéktalanul kell értesíteni.

X. Ha a szerződés több időszakban vagy több részletben teljesítendő, a késedelem nem hat ki sem a már teljesített, sem a még le nem járt kötelezettségekre.

Bécsi szokvány.

A szerződésszegésnek mindazon eseteiben, amelyekben másról van szó, mint egy már átadott árunak meg nem fizetéséről, — a szerződéshez hű félnek kötelessége, legkésőbb a szerződészegést követő 7-ik hétköznapon a szerződésszegés megtörténtét megfelelően megállapítatni, ha jogait továbbra is fenn akarja tartani.

A szerződésszegésnek megállapítása történhet:

1. vagy tiltakozás útján, melyet a bécsi tőzsde választott bírósága előtt — amennyiben a vitás kérdésben ez illetékes dönteni —, vagy pedig nyilvános közjegyző előtt kell emelni;

2. történhetik a szerződésszegés leszögezése közvetlenül a másik szerződő félhez intézett ajánlott levélben való tudósítás útján.

A tiltakozás jogerőssé válik tüstént, a választott bíróság vagy a közjegyző előtti felszólaláskor, —ajánlott levélbeni bejelentés esetén pedig a postára való feladással egyidejűleg.

Szerződésszegésnek idejében való megállapítása feljogosítja a szerződéshez hű felet, hogy saját választása szerint:

1. követelheti a késelemben levő üzletféltől a szerződés teljesítését, valamint a kimutathatóan a késedelmes szállításból keletkezett kárának és elmaradt nyereségének megtérítését; ha vevő a szerződésszegésnek megállapításától számított 3 hónapon belül nem élt az áru szállítását követelő jogával, úgy ezen jog az említett határidő után elvész;

2. egyoldalúan el is állhat a szerződéstől, mintha az egyáltalán meg sem kötöttet volna; ebben az esetben a szerződés teljesítéseként előre történt szolgáltatások késedelem nélkül visszatérítendők.

3. a kötlevelszerű árumennyiséget fedezeti vétel vagy kényszereladás útján megveheti vagy eladhatja és a késedelmes üzletféltől a teljesítés helyett követelheti a szerződés szerinti, valamint a magasabb bevásárlási vagy olacsonyabb eladási árak közötti értékkülönböt megtérítését, valamint ezen kényszereladás vagy vásárlásokkal kapcsolatos költségeinek is a megtérítését;

4. követelheti továbbá késedelmes üzletféltől — teljesítés helyett — vagy kényszer adásvétel helyett — annak az érték-különbözetnek a megtérítését, amelyik a megállapított helyen és a kikötött időben a szerződéses ár és a piaci tényleges árak között fennállott;

5. végül követelheti késedelmes ügyféltől teljesítés helyett a szerződésszegés folytán keletkezett kimutatható kárának és elmaradt nyereségének megtérítését.

(Folytatjuk.)

Az erdőművelés köréből

(Befejező közlemény.)

Írta: Haraesi Lajos.

Az egyes termőhelyek megfelelő fafajainak helyes kiválasztására addig is, míg az I. alatt tárgyalt számbeli adatok gyűjtése és feldolgozása megtörténik, támpontot kaphatunk az erdőbirtokon, valamint ennek vidékén ma vidosan tenyésző, lehetőleg autochton, *idősebb* fafajok megfigyelésével és számbavételével. Csak olyan részleteket válasszunk ki követendő példának, melyeket az emberi helytelen beavatkozás legkevésbé érintett és rontott el, valamint csak egészséges, jónövekvésű állományokat. Figyelemmel kell lenni arra is, hogy a természeti viszonyokban nem következtek-e be jelentősebb változások az állomány megtelepülése óta. Minden különböző termőhelynek külön-külön vesszük számba a fafajait és elegyarányát. Tehát különös gondot kell fordítanunk elkülönítve a völgyfenék, fennsík, hegyoldal (kítetttség szerint!), hegygerincek, mély, szűk mellékvölgyek, teknőalakulatok, mocsarak, homok, mész s agyagtalajok stb. különböző növényzetére. Ezek a megfigyelések szükségesek ahhoz, hogy a természet útmutatásaihoz alkalmazkodjunk.

A megszerzett adatokból azután megállapítjuk a kérdéses vidéken autochton eredetű, esetleg telepített, de egészséges, jónövekvésű fafajok %-os viszonyát az állományokban. Ezt te-